

BUGARSKO VIĐENJE ENERGETSKIH PITANJA JUGOISTOČNE EVROPE

Dr Atanas Georgiev*

Bez obzira da li će se ekonomska kriza brzo završiti, većina stručnjaka za energetiku je sigurna u jednu stvar – potrošnja energije Evropske unije će rasti. U isto vreme lokalni izvori fosilne energije se smanjuju i činiće sve manji deo potrošnje EU. To svrstava energetska pitanja u vrh prioriteta EU, zajedno sa politikom klimatskih promena.

Energetski sektor jugoistočne Evrope prati evropske trendove – očekuje se da će potrošnja u regionu takođe rasti, uglavnom zbog ekonomskog rasta. U ovom okruženju mnogi aspekti energetskog sektora jugoistočne Evrope još nisu jasni. Zemlje regiona moraju da se pridržavaju evropskih uslova i u isto vreme – osiguraju svoj energetske bilans. To bi moglo da se dogodi samo ako dođe do novih investicija u energetske infrastrukturu.

Položaj Bugarske u energetskom sektoru regiona važan je iz nekoliko razloga. Kao nova članica EU, zemlja mora da se bavi energetskim pitanjima na novi način, poštujući sve više i više uslova. U isto vreme, kao dugoročni partner Rusije, zemlja Crnog mora, regiona Kavkaza i nekih država Bliskog istoka, Bugarska će možda imati veoma važnu ulogu u povezivanju snabdevanja naftom i prirodnog gasa sa potražnjom.

Evropska energetska politika

Cilj 20-20-20¹ EU jeste ključna tačka evropske energetske politike. Uklanjanje ugljenika iz energetskog sektora i vezana energetska efikasnost i obnovljive aktivnosti izražavaju želju EU da umanju svoj udeo u klimatskim promenama. Ovaj faktor će biti sve važniji sa težnjom nekih članica EU da postavljaju čak i veće pojedinačne ciljeve. Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska, Nemačka i drugi izrazili su želju da podrže sopstvene kompanije za energetske tehnologije, koje bi mogle da pruže rešenja takođe i u inostranstvu.

Tokom prelaza na niskougljenu i obnovljivu energiju, ipak, EU mora da se suočava sa kratkoročnim i srednjoročnim izazovima. Trenutno Unija zavisi od uvoza energenata za oko 50% svoje potrošnje. Prema analizama IEA, do 2030. ova zavisnost može dostići 70%, ako se ne preduzmu alternativne mere. Potrošnja nafte EU-27, koja je trenutno oko 10 milijardi tona godišnje, može dostići 18 milijardi tona do 2030. Dok nove tehnologije ne postanu dostupne, zemlje EU će morati da obezbede snabdevanje energijom na osnovu fosilnih goriva, uglavnom naftu i prirodni gas.

Prema podacima Evropske komisije iz 2007, oko 37% energetske potrošnje EU-27 čini nafta, 24% prirodni gas, a 18% uglj i druga fosilna goriva. Samo su nuklearna energija (13%) i obnovljivi izvori (8%) u potpunosti lokalni energetske izvor (Slika 1).

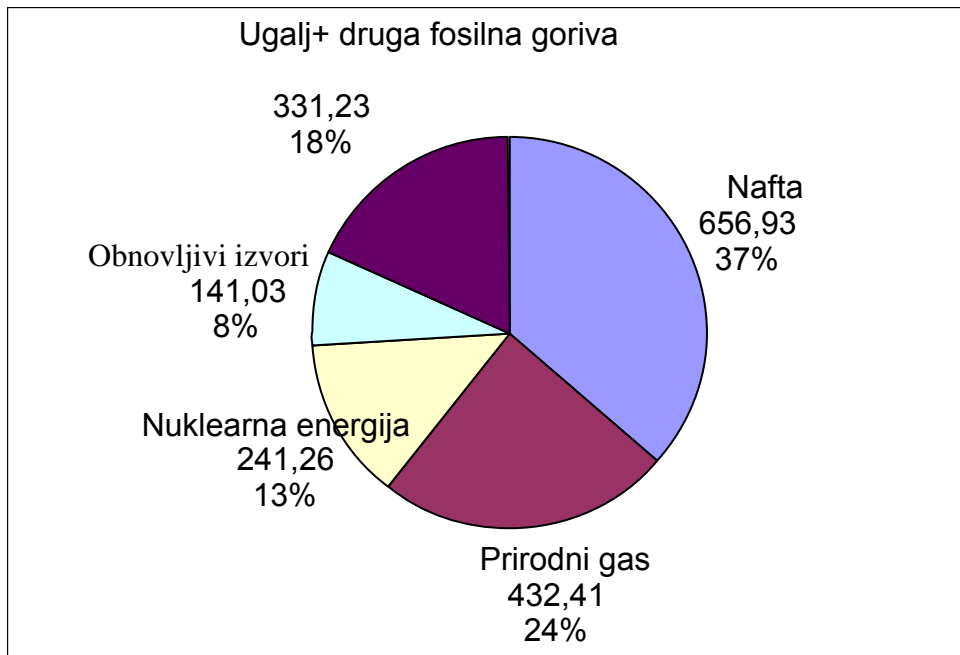
U isto vreme, EU zavisi od uvoza za 60% za potrošnju prirodnog gasa. Godine 2007. većina uvezenog gasa je bila iz Rusije (24,3%), zatim iz Norveške (15,9%) i Alžira (10,1%). Svi ostali izvori (Nigerija, Libija, Katar, Egipat, itd.) čine manje od 10% uvoza gasa EU u 2007. (Slika 2).

---

* *Dr Atanas Georgiev* je viši urednik časopisa "Bulgarian Utilities" i vanredni profesor na katedri za industrijsku ekonomiju i menadžment pri Fakultetu za ekonomiju i poslovnu administraciju, na Univerzitetu Sv. Kliment Ohridski u Sofiji.

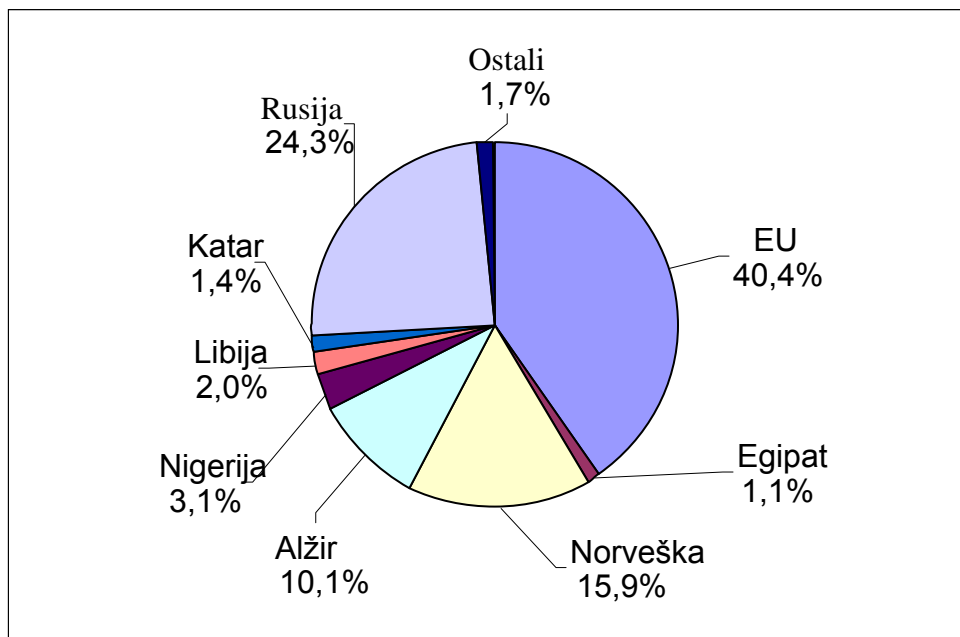
¹ Do 2020. EU mora da smanji emisije ugljenika za 20%, da poboljša energetske efikasnost za 20% i da osigura da 20% energetske potrošnje potiče od obnovljivih resursa.

Slika 1. EU-27 energetski miks tokom 2007. u milionama tona naftnog ekvivalenta (tne)

Izvor: Evropska komisija

Slika 2. EU-27 izvori prirodnog gasa (u %) tokom 2007.

Izvor: Evropska komisija

Ova zavisnost od stranih energetskih izvora ističe cilj da se diversifikuju ne samo snabdevači, već i trase i izvori prirodnog gasa. Deo ove politike jeste korišćenje više trasa za snabdevanje ruskim gasom, tj. gasovodi Severni tok i Južni tok, kao i traženje novih resursa iz regiona Kavkaza i Bliskog istoka, kao što je Nabuko cevovod (Mapa 1 i Tabela 1). U oba slučaja, ovi projekti zavise, i u isto vreme utiču na, region koji je u sredini - jugoistočnu Evropu. Ako se izgradi celokupna planirana energetska infrastruktura, to će doneti ne samo energiju, već i veću stabilnost ovom delu Evrope.

Mapa 1. Evropski gasovodi

Izvor: www.energy.eu

Tabela 1. Najvažniji budući cevovodi prirodnog gasa u EU

Severni tok:

Veza: Rusija–EU (preko Baltičkog mora)
 Transportni kapacitet: 55 milijardi kubnih metara/godišnje
 Partneri: Gazprom 51%, BASF/Wintershall 20%, E.ON 20%, Gasunie 9%
 Planirano puštanje
 u rad: 2 linije. Prva predviđena za 2011, druga za 2012.

Južni tok:

Veza: Rusija–EU (preko Crnog mora)
 Transportni kapacitet: 63 milijarde kubnih metara/godišnje
 Partneri: Gazprom 50%, ENI 50%
 Planirano puštanje
 u rad: Kraj 2015.

Nabuko:

Veza: Kaspijski region, Bliski istok, Egipat do EU
Transportni kapacitet: 31 milijarda kubnih metara/godišnje
Partneri: BOTAS, BEH, MOL, OMV, RWE, Transgaz. Svaki 16,67%
Planirano puštanje
u rad: Kraj 2015.

Izvor: www.energy.eu

Energetska situacija jugoistočne Evrope

Region jugoistočne Evrope je bio važan trgovački put još od vremena Puta svile. Geografska lokacija daje prednost povezivanja nekoliko regiona bogatih energijom sa Evropom: Rusije i Azije, kavkaskih zemalja i Bliskog istoka, čak i afričkog i mediteranskog basena. U isto vreme, jugoistočna Evropa može imati važnu ulogu ne samo kao transporter energije, već i kao snabdevač energijom, naročito na tržištu električne energije. Trenutno jugoistočna Evropa ima nedostatak električne energije, ali veliki novi projekti, poput nuklearnih elektrana Belene (Bugarska) i Cerna voda (Rumunija) i potencijal sa ugljem na Kosovu, mogu srednjeročno pružiti nove izvore energije.

Prema podacima koje je predstavio EFT Group u avgustu 2009, prosečni deficit električne energije u jugoistočnoj Evropi u periodu između 2005. i 2008. iznosio je 10,4 TWh i samo tri zemlje regiona (Bosna i Hercegovina, Bugarska i Rumunija), bile su neto izvoznici električne energije tokom ovog perioda (Videti Mapu 2). Prema istom izvoru, trenutna upotreba prirodnog gasa po glavi stanovnika u regionu je samo 46% proseka EU i krajnja upotreba električne energije po glavi stanovnika je samo 53% proseka EU. Očekivani dalji ekonomski razvoj regiona, uprkos trenutnoj ekonomskoj krizi, najverovatnije će dovesti do povećanja krajnjih korisnika svih vrsta energije.

Mapa 2. Prosečni energetske bilans jugoistočne Evrope (2005–2008)

Izvor: EFT Group podaci iz avgusta 2009.

Evropska perspektiva regiona je dobra osnova za razvoj energetske odnose u odnosu na politiku EU. Kao prirodni korak, sedam zemalja jugoistočne Evrope je potpisalo zajednički energetski dokument sa EU. Sporazum koji osniva Energetsku zajednicu, poznat kao Sporazum o energetskoj zajednici jugoistočne Evrope ili ECSEE², potpisan je u Atini, Grčka, 25. oktobra 2005. Stupio je na snagu 01. jula 2006. Cilj ugovora jeste stvaranje jedinstvenog regulatornog okvira za trgovinu energijom širom jugoistočne Evrope i EU prema istim uslovima. Potpisan je od strane ministara energetike i trgovine, koji su zastupali EU, Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Republiku Makedoniju, Crnu Goru i Srbiju, kao i UNMIK (kao predstavnika Kosova prema Odluci Saveta bezbednosti broj 1244). Sporazum se bavi električnom energijom, prirodnim gasom i naftnim proizvodima. Bugarska učestvuje u ovoj inicijativi od svog pristupanja EU – 01. januara 2007. Drugih 13 EU zemalja takođe učestvuje u Energetskom sporazumu. Trenutno Gruzija, Moldavija, Norveška, Turska i Ukrajina učestvuju kao posmatrači.

Nažalost, mnoge regulatorne reforme koje ovaj dokument zahteva i dalje ne postoje, što stvara prepreke za slobodnu trgovinu energijom u regionu. Štaviše, postojeća energetska infrastruktura u jugoistočnoj Evropi nije dovoljna za obezbeđivanje potrebnih energetske kapaciteta za energetsku razmenu u punoj meri između regiona i EU. Prema podacima iz mišljenja South-East Europe Development Watch³, objavljenog 08. decembra 2008, zemlje Zapadnog Balkana su veoma zavisne od uvoza energije, u 2005. u rasponu od 32% za Srbiju, do 51% za Bosnu i Hercegovinu i do 58% za Albaniju i Hrvatsku. Isti dokument takođe ističe da su glavni planirani energetski projekti u regionu:

Naftni projekti

- Burgas–Alexandroupolis naftovod (Bugarska–Grčka) – 30–50 miliona tona godišnje
- AMBO naftovod (Albanija–Makedonija–Bugarska) – 30–40 miliona tona godišnje
- Panevropski naftovod – PEOP (Rumunija–Srbija–Hrvatska–moguće Slovenija–Italija) – 60–90 miliona tona godišnje
- Integrisanje postojećih Družba i Adria cevovoda (Hrvatska–Mađarska–Ukrajina–Rusija)

Gasni projekti

- Nabuko (Turska–Bugarska–Rumunija–Mađarska–Austrija) – do 31 milijarde kubnih metara godišnje
- Južni tok (Rusija–Bugarska, zatim Grčka–Italija i Srbija/Rumunija–Mađarska–Austrija/Slovenija–Italija) – oko 30 milijardi kubnih metara godišnje (kasnije povećano na oko 63 milijarde kubnih metara godišnje)
- Transadriatik cevovod (Grčka–Albanija–Italija) – 10–20 milijardi kubnih metara godišnje

Prema različitim izvorima, struktura potražnje električne energije u jugoistočnoj Evropi neće biti mnogo pogođena ekonomskom krizom. Razlog je taj što region ima relativno nisku potrošnju električne energije u industrijskim i uslužnim sektorima. Postoji, ipak, mogućnost

---

² Zvanični veb-sajt: www.energy-community.org

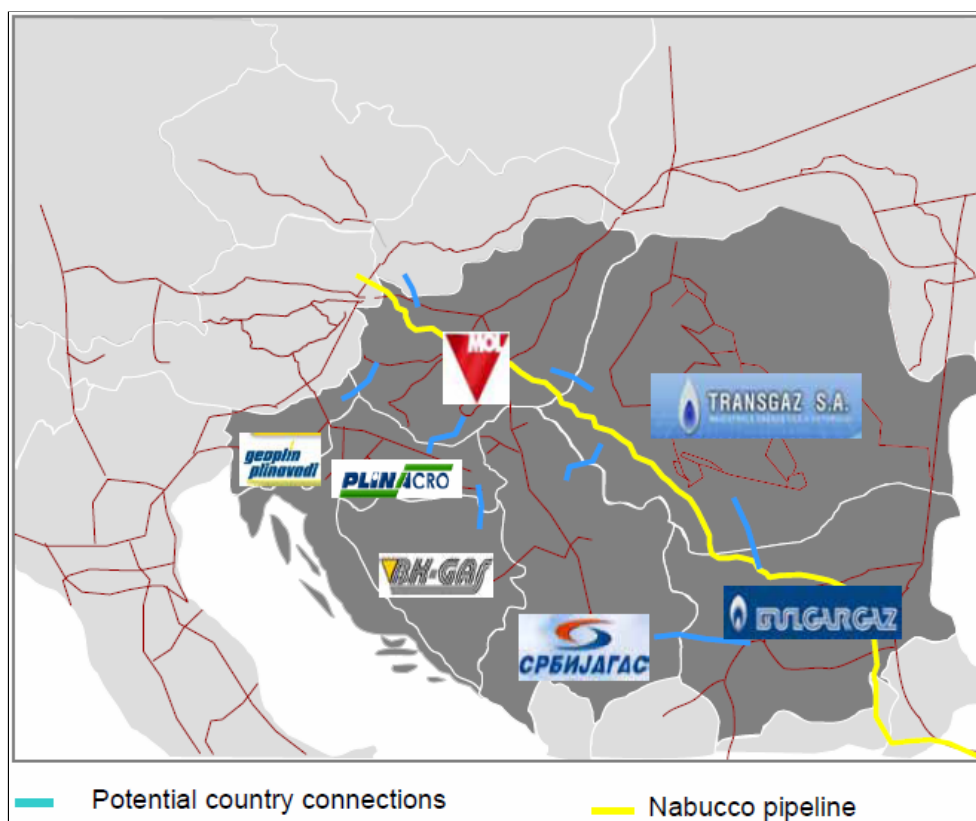
³ South-East Europe Development Watch (SEEDW) – nekada Stability Pact Watch – jeste koalicija nevladinih organizacija za zaštitu životne sredine iz jugoistočne Evrope koja prati i pravi kampanje za investicije od strane međunarodnih finansijskih institucija i Evropske unije. SEEDW je projekat u okviru CEE Bankwatch Network.

kašnjenja ili neuspeha planiranih investicija u nove kapacitete i infrastrukturu zbog nedostatka finansiranja – i iz državnih budžeta i iz međunarodnih bankarski institucija.

Ipak, visoko prioritetni projekti za region jugoistočne Evrope su čini se novi gasovodi koji su planirani da prođu kroz Balkansko poluostrvo. Neki eksperti su definisali Nabuko i Južni tok kao konkurentne projekte, ali drugi smatraju da ima dovoljno prostora za oba. Oni su prvobitno planirani sa maksimalnim kapacitetom (oko 30 milijardi kubnih metara godišnje), ali je kasnije Gazprom objavio da će Južni tok imati dva puta veći protok – oko 63 milijarde kubnih metara godišnje. Trenutno šanse su iste za oba cevovoda da budu izgrađena. Gazprom i Eni su osigurali trasu Južnog toka celom dužinom, čak ispod Crnog mora nakon potpisivanja sporazuma sa Turskom. Mnogi, takođe, podržavaju Nabuko. Jedna od osoba koja ga je nedavno podržala jeste Dušan Bajatović, glavni izvršni direktor "Srbijagasa". Prema izveštaju SEEBiz/B92⁴, on je izjavio da "bi Srbija pristala na pregovore o Nabuko gasovodnom projektu ako takav poziv stigne". Prema istom izvoru, on je izjavio za "Politiku" da "Ne bi bilo loše povezati se sa Nabuko gasovodom, čak iako ne prolazi kroz teritoriju Srbije, pošto bi gas dolazio iz Kaspijskog mora i centralne Azije putem ovog cevovoda".

Još jedan zanimljiv gasni projekat, koga je predložila mađarska gasna kompanija MOL, jeste tzv. "Novi sistem za transport energije – New Energy Transport System – NETS". Ideja NETS-a jeste da obezbedi zajedničko polazište za međusobno povezivanje mreža za prenos gasa jugoistočnih i centralnoevropskih zemalja. Ovo je još jedna prilika da se obezbede zalihe gasa u kratkoročnim krizama. NETS (videti Mapu 3 ispod) takođe je prilika za konkurentno trgovanje izvesnim količinama prirodnog gasa, iako će kapacitet međusobnih veza biti dosta manji od onih predloženih za Nabuko i Južni tok.

Mapa 3. Predložene međusobne veze NETS projekta

Izvor: MOL

⁴ <http://www.seebiz.eu/en/corporate/serbia-wants-in-on-nabucco-pipeline-project,51025.html>

Energetski sektor Bugarske

Oko polovina gore navedenih energetske infrastrukturnih projekata mora da prođe kroz Bugarsku – Nabuko, Južni tok, Burgas–Alexandroupolis i AMBO. Zemlja ima priliku da izgradi energetske most između tradicionalnih zapadnih i istočnih partnera. Trenutno članica EU, Bugarska ima dugoročne odnose sa Rusijom, regionom Kavkaza i nekim zemljama Bliskog istoka. Neki trgovinski odnosi su zamrli tokom prelaza na tržišnu ekonomiju nakon 1989, ali drugi su ojačali u proteklih nekoliko godina.

Bugarska trenutno zavisi od inostrane nafte za skoro 100% svoje potrošnje i od inostranog prirodnog gasa za preko 90% svoje potrošnje. Ipak, zbog svoje nuklearne elektrane Kozloduj, bugarska energetska zavisnost je bila samo 46,2% u 2008, što je malo manje od EU-proseka za istu godinu – 53,8%⁵. Zemlja je i dalje neto izvoznik električne energije sa prosečnim izvozom od 6,3 TWh godišnje za period 2005–2008, prema podacima EFT Group-e.

Bugarsko naftno tržište nema izraženog "tržišnog lidera" pošto se takmiči nekoliko međunarodnih kompanija: Eko Bulgaria (u vlasništvu Hellenic Petroleum), Lukoil, OMV, Petrol, Rompetrol i Shell. Ipak, najveća rafinerija u Bugarskoj je u vlasništvu Lukoil-a, koji je takođe uložio u lokalni lanac za distribuciju. Zato situacija sa naftom u Bugarskoj trpi najviše od nestabilnih cena i postoji strah od šokova u snabdevanju.

Tržište prirodnim gasom u Bugarskoj nije u istom položaju. Trenutno sav uvoz prirodnog gasa je ruskog porekla, koristeći jednu trasu koja prolazi kroz Ukrajinu. Jedna od kompanija koja snabdeva Bugarsku gasom jeste Overgas (50% vlasništvo Gazprom-a), koji takođe vodi većinu distributivnih mreža za gas u zemlji. One su izgrađene nakon 1991, pošto Bugarska pre toga nije imala potrošnju gasa u domaćinstvima.

Nepostojanje alternativnog snabdevanja prirodnim gasom veoma negativno se osetilo tokom gasnog spora između Rusije i Ukrajine u januaru 2009. Bez zaliha gasa, Bugarska je mogla da koristi samo gas iz skladišta "Chiren". Ipak, postojeći kapaciteti bi mogli da pokriju samo manje od polovine dnevne potrošnje zimi, što je bio razlog za umanjenje ili prestanak snabdevanja gasom industrijskih potrošača kao i toplana tokom kriza. Veliki potrošači, koji su bili u mogućnosti da koriste rezerve goriva (kao što su dizel ili ugulj), nisu osetili velike razlike, ali neki od industrijskih potrošača stvorili su značajne gubitke jer su morali da prestanu sa radom.

Gasna kriza u januaru je dodatno podstakla vladu da potraži nove prilike za energetske infrastrukturu. Bulgarian Energy Holding (100% u državnom vlasništvu), koji je vlasnik operatera mreže za prenos gasa i gasni tranzit Bulgartransgaz, i jedinog kupca na veliko Bulgargaz, započeo je nekoliko inicijativa sledećih nekoliko meseci. Neki od glavnih događaja tokom i nakon krize bili su:

- **19. januar 2009.**

Bugarska je uspešno ugovorila uvoz gasa iz Grčke, preusmeravajući tok i koristeći isti cevovod kojim se slao ruski gas grčkoj mreži. Ovo se dogodilo nešto pre nego što je ponovo počeo da protiče gas kroz Ukrajinu. Uvoz je dogovoren u količini od 2,5 miliona kubnih metara dnevno, oko 20% dnevne zimske potrošnje Bugarske.

- **Kraj januara 2009.**

U Beču, Austrija, Bugarska se dogovorila sa Azerbejdžanom da uveze milijardu kubnih metara prirodnog gasa iz ove kavkaske zemlje, kada bude postojala potrebna infrastruktura (Nabuko ili LNG terminali) ili tamo gde postoji ugovor o tranzitu sa Rusijom ili Turskom za upotrebu tranzitnih linija.

---

⁵ Izvor: www.energy.eu

- **24–25. april 2009.**

Bugarski predsednik je organizovao samit pod nazivom „Prirodni gas za Evropu. Bezbednost i partnerstvo“⁶, na kome su prisustvovali političari iz EU i zemalja izvoznica energije. Tokom samita, Bulgarian Energy Holding organizovao je konferenciju pod nazivom „Forum o energetsom biznisu u Sofiji“⁷, koji je okupio predstavnike međunarodnih energetske kompanija.

- **15. maj 2009.**

Izvršni direktor Bulgarian Energy Holding potpisao je u Sofiji ugovor sa Gazpromom o Južnom toku. Ruska strana je potpisala ugovor u Moskvi 28. aprila 2009. Dokument navodi da će dve kompanije formirati novo pravno lice, koje će započeti sa studijom izvodljivosti projekta.

- **13. jul 2009.**

Međuvladin ugovor za Nabuko potpisan je u Turskoj. Prema bivšem bugarskom premijeru Sergei-u Stanishev-u, koji je potpisao ugovor, ovo je važan korak napred za sprovođenje projekta.

- **14. jul 2009.**

Bulgarian Energy Holding potpisao je dva gasna ugovora. Prvi memorandum je bio sa dve kompanije: DEPA S.A., Grčka, i Edison International Holding BV, Italija. BEH će učestvovati sa 50% u zajedničkom poduhvatu koji će izgraditi, biti vlasnik i voditi gasnu vezu između Grčke i Bugarske. Drugi ugovor je između BEH-a i grčke kompanije Hellenic Gas Transmission System Operator (DESFA S.A.) za korišćenje deo kapaciteta Revithoussa LNG terminala u Grčkoj.

- **16. jul 2009.**

Bulgarian Energy Holding je objavio da će tražiti finansiranje kako bi povećao kapacitet skladišta gasa "Chiren". Holding bi mogao da garantuje za zajam do 250 miliona EUR za svoju podružnicu Bulgartransgaz, koja vodi skladište.

Trenutna politička situacija u Bugarskoj

Bugarska je u julu 2009. izabrala novi parlament sa četvorogodišnjim mandatom. Nekadašnja vladajuća koalicija, koju su činile tri stranke (BSP, NDSV i DPS) završila je puni četvorogodišnji mandat vlade, tokom kojeg bi energetske položaj mogao da se okarakterise kao pro-ruski. Ovakav stav je izveden iz podrške vlade za nekoliko pro-ruskih projekata: izgradnja nove nuklearne elektrane Belene (sa glavnim izvođačima radova Atomstroyexport, Areva, i Siemens), potpisani ugovor za gasovod Južni tok (sa 50/50 bugarskog i ruskog vlasništva), kao i ugovore za naftovod Burgas–Alexandroupolis (51% ruski, 24,5% bugarski i 24,5% grčki). Bivša vlada je formirana na osnovu principa političkih kvota u odnosu 8–5–3. Stoga su različita ministarstva vođena od različitih stranaka iz koalicije, pa nekada političke želje partnera nisu bile jednoglasne u vezi sa važnim energetske i ekonomskim pitanjima.

Nova vlada i novi ministar energetike Traicho Traikov⁸, bivši direktor EVN Bulgaria i stručnjak za energetiku, zatražili su reviziju svih energetske dogovora prema njihovom ekonomskom smislu. Razlog za ovo, prema novoj vladi, jeste očekivani budžetske deficit u Bugarskoj u 2009. Ekonomske kriza, koja bi mogla najjače da pogodi Bugarsku u 2009. i 2010, glavni je strah za novu vladu, koja kaže da budžet možda neće pokriti troškove nekih velikih energetske projekata, naročito ako se dogovori prethodne vlade pokažu kao loši. Nova vlada ima 116 mesta od 240 mesta u parlamentu. Sve stranke desnice su podržale

⁶ Zvanični veb-sajt: <http://www.energysummit2009.bg/en/>

⁷ Zvanični veb-sajt: <http://www.bgenh.com/sebf/index.html>

⁸ Biografske informacije o Traikov-u: <http://www.mee.government.bg/eng/about/about.html>

formiranje vlade, ali nisu ušle u koaliciju sa vladajućom strankom GERB. Premijer Boiko Borisov, bivši gradonačelnik Sofije, odlučio je da rizikuje i sam formira vladu kako bi imao jasnu političku viziju o svojim aktivnostima.

Izgradnja nuklearne elektrane Belene je stvorila troškove od oko 400 miliona EUR do sada, uglavnom za inženjering, konsalting i pripreme radove. Projekat vodi NEK, nacionalna električna kompanija, koja je 100% u vlasništvu Bulgarian Energy Holding. Međunarodni tender za 49% projekta je dobio RWE (Nemačka), ali i dalje nikakvo finansiranje projekta nije obezbeđeno – bilo kroz finansiranje projekta ili bankarskih zajmova. Ipak, ruski zvaničnici su predložili da Atomstroyexport može finansirati skoro 4 milijarde EUR troškova kroz ugovore o lizingu. I premijer i ministar energetike izrazili su nekoliko puta zabrinutost zbog finansiranja projekta i obećali sveobuhvatnu proveru svih ugovora.

Bugarska je vlasnik 24,5% naftovoda Burgas–Alexandroupolis projektne kompanije "Trans Balkan Pipeline" putem državnih kompanija Bulgarian Energy Holding (pod kontrolom bugarskog Ministarstva ekonomije i energetike) i Technoexportstroy, od kojih svako ima 12,25% akcija. Dana 15. maja 2009, BEH je odlučio da prekine svoje učešće u projektu i da prenese akcije na Technoexportstroy. Kompanija je pod kontrolom bugarskog Ministarstva za regionalni razvoj i javne radove. Prema novom ministru, Rosen-u Plevneliev-u, bivšem direktoru Lindner-a u Bugarskoj i građevinskom preduzetniku, projekat nema ekonomskog smisla. Ipak, nije doneta konačna odluka kako će Bugarska učestvovati u tome. Štaviše, mnoge opštine na trasi cevovoda izrazile su dosta zabrinutosti zbog opasnosti za životnu sredinu, vezanih za projekat. Očekuje se da nova vlada detaljno ispita sve opasnosti za životnu sredinu, vezane za projekat.

Prema članku ruske novinske agencije Prime-TASS, koga citira Euractiv⁹, postupci nove vlade su izazvali zabrinutost u Rusiji zbog pro-ruske orijentacije Bugarske i njenih energetskih projekata, naročito Južnog toka. Ipak, nijedan ugovor nije promenjen niti zaustavljen, ali ton nove vlade je drugačiji od prethodne. Čak i pre izbora, vođa sadašnje vladajuće stranke GERB i onda – i dalje u opoziciji, upozorio je prethodnu vladu da prestane da potpisuje energetske dogovore u julu 2009. Razlog – sve ugovore će morati da sprovedi nova vlada, koja ne želi da bude isključena iz bilo kakvih dogovora. Jedini izuzetak koji je GERB prihvatio jeste potpisivanje Nabuko međuvladinog ugovora, koji je potpisan u Turskoj 13. jula 2009. Nova vlada će morati da pregovara takođe o novim zalihama gasa sa Gazprom-om narednih meseci pošto sadašnji ugovor ističe krajem 2012.

Ako nova vlada Bugarske bude sledila evropsku poziciju o novim gasovodima koji prolaze kroz jugoistočnu Evropu, onda možemo očekivati da Nabuko i Južni tok budu izgrađeni. Zvanični položaj EU je da će oba projekta poboljšati energetske bezbednost Unije. Ipak, prema energetske politici EU, Nabuko treba da ima prioritet. Dok Južni tok menja trase za snabdevanje ruskim gasom, Nabuko se očekuje da podrži veću raznolikost trasa, snabdevača i izvora prirodnog gasa – pružanjem pristupa regionu Kavkaza i zemljama Bliskog istoka koje su bogate gasom. U isto vreme, očekuje se da nova vlada takođe učvrsti odnose sa SAD. To bi bila prilika za više američkih energetskih kompanija da uđu na bugarsko tržište i da obezbede dodatno finansiranje za lokalne energetske projekte.

Zaključak

Evropska perspektiva zemalja jugoistočne Evrope je glavni faktor razvoja njihovog energetskog sektora. Region se nalazi na sredini trasa koje povezuju snabdevače energijom (Rusiju, zemlje Kavkaza i Bliski istok) sa velikim potrošačima energije centralne i zapadne Evrope. U isto vreme, sam region povećava potrošnju energije. Energetska „raskrsnica“ može mnogo koristiti zemljama jugoistočne Evrope u smislu novih investicija u energetske kapacitete i energetske infrastrukturu, ako za to postoji politička volja.

⁹ <http://www.euractiv.com/en/energy/bulgaria-gets-cold-feet-south-stream/article-184086>